

Dział: Ogrodnictwo

ISSN 1897-7820

http://www.npt.up-poznan.net/tom2/zeszyt4/art_48.pdf

Copyright ©Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu

KRZYSZTOF KASPRZAK¹, BEATA RASZKA²

¹Katedra Geografii Turyzmu

Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu

²Katedra Gospodarki Przestrzennej

Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

MIEJSKIE PLACE ZABAW – UJĘCIE HISTORYCZNE

Streszczenie. Artykuł przedstawia informacje na temat roli placów zabaw w przestrzeni publicznej w okresie ostatnich 120 lat. Place zabaw jako obiekty małej architektury podlegają określonym przepisom prawnym regulującym ich budowę, wyposażenie i zasady bezpieczeństwa użytkowania. Ogrody jordanowskie nie mogą być obecnie jedynie placami zabaw, ale powinny przekształcać się w instytucje wychowawcze, odpowiadające aktualnym potrzebom społecznym.

Słowa kluczowe: miasto, rekreacja, plac zabaw

Wstęp

Zabawa jest aktywnością służącą rozrywce, wypoczynkowi i edukacji, a jedną z charakterystycznych cech zabawy jest jej wyodrębnienie. Polega ono nie tylko na zamknięciu zabawy w określonych ramach czasu, lecz także w przestrzeni, często specjalnie w tym celu przekształconej i urządzonej. Zabawa przebiegająca w specjalnie do tego przygotowanych miejscach (placach zabaw) lub w miejscach przysposobionych do tego celu przez jej uczestników wykorzystujących zagospodarowanie przypadkowe, nie jest tylko rozrywką. To ważny element rozwoju uczestników, zwłaszcza ich różnorodnych umiejętności fizycznych i predyspozycji psychofizycznych, w tym kształtowania zdolności przywódczych.

Place zabaw w przestrzeni publicznej

Obecnie w miastach polskich prawie nie przybywa nowych przestrzeni publicznych. W znikomym stopniu powstają miejsca ogólnodostępne, w tym przeznaczone na miej-

sca odpoczynku. Samorządy nie wykupują gruntów, aby budować nowe parki, miejsca spotkań i zabaw. Nie potrafią bowiem najczęściej prowadzić własnej polityki przestrzennej, będącej dobrem dla wszystkich, a nie tylko dla wybranych. Miasta coraz szybciej stają się własnością prywatnych właścicieli i przestają należeć do lokalnej społeczności. Coraz wyraźniej zanika prospołeczna tendencja kształtowania przestrzeni, bowiem samorządy nie mają wizji rozwoju miast. Decyzje samorządów, wspierane przez lokalnych polityków, są najczęściej podejmowane z myślą o zyskach inwestorów, a nie w trosce o interes publiczny. Powszechny stał się już brak starań o harmonijny rozwój miasta, wspólną przestrzeń, miejsca rekreacyjne, tereny zielone i infrastrukturę szeroko rozumianej kultury. Nie wiadomo w ogóle co ma oznaczać zrównoważony rozwój osiedli w strukturze miasta, a zagrożenie i prywatyzowanie przestrzeni publicznej mającej wartość historyczną, kulturową i przyrodniczą jest już powszechne. Przestrzeń komercyjna zastępuje przestrzeń publiczną, której zaniedbane fragmenty są najczęściej ziemią niczyją. W zawłaszczonej przestrzeni miast często brakuje także miejsc na ogólnodostępne place zabaw.

Place zabaw dawniej i dziś

W drugiej połowie XIX wieku w warunkach znacznego rozwoju przemysłu i miast kształtował się ruch wychowania fizycznego na otwartej przestrzeni. W Stanach Zjednoczonych powołano nawet osobne zrzeszenie narodowe pod nazwą „Amerykański Związek Terenów Zabaw”, które w szczególności zajmowało się sprawą placów gier i zabaw dla dzieci. W Niemczech, gdzie rozwój rekreacji fizycznej nastąpił także pod koniec XIX wieku, dużą rolę we wspieraniu ruchu rekreacyjnego odegrała powołana w 1891 roku Centralna Komisja Popierania Zabaw Młodzieży i Dorosłych. Jej głównym zadaniem była rozbudowa terenów i urządzeń rekreacyjnych.

Koncepcje miast-ogrodów i rozdział funkcji przestrzeni były jednak podnoszone już wcześniej, m.in. przez utopijnego socjalistę Charlesa Fouriera (1772-1837), który postulował tworzenie falansteru – wspólnego miejsca pracy i zamieszkania położonego wśród zieleni. Falanster miał być wyposażony, oprócz mieszkań dla 1620 mieszkańców, także w obiekty użyteczności publicznej, zapewniające zaspokojenie grupowe wszystkich niezbędnych usług, także związanych z wypoczynkiem. Idea Fouriera znalazła swój wyraz m.in. w projekcie „Familister” Jeana Baptiste’a Godina (1817-1889), realizowanym w Guide we Francji. Jeszcze wcześniejszym rozwiązaniem było tzw. miasto idealne Roberta Owena (1771-1858), będące praktycznie izolowaną komunistyczną kolonią robotników, obsługujących duży zakład przemysłowy i wioski owenowskie – małe samowystarczalne wspólnoty.

Wzorcowym przykładem architektury przemysłowej, wzniesionej w otoczeniu zieleni z przylegającym do niej osiedlem robotniczym, była fabryka włókiennicza Saltaire, wybudowana w 1858 roku w Stanach Zjednoczonych, przez przemysłowca sir Titusa Salta (1803-1876). Założenie przestrzenne tego zakładu na długie lata wyznaczyło standard osiedli przyfabrycznych, które były budowane w Stanach Zjednoczonych i Europie (GASIDŁO 2007). Osiedla były wyposażone nie tylko w tereny zielone w formie parku, lecz także w zespoły działek dające możliwość lepszego zaopatrzenia w żywność oraz wypoczynku. Na podobnych osiedlach budowanych na ziemiach polskich znajdowały

się także przedszkola z terenami zabawowymi, przychodnie zdrowia, a nawet sale teatralne (np. cukrownia w Dobrem na Kujawach).

Koncepcja nowego typu osiedla mieszkaniowego Waltera Gropiusa, realizowana z powodzeniem w latach 1927-1929 w Niemczech (Dommerstock, Karlsruhe, Berlin), opierała się nie tylko na nowym typie budynku z wieloma klatkami, lecz także zapewniała program dodatkowy (m.in. szkoła, park, teren zabawowy). Na tego typu osiedlach były wzorowane, powstające w latach dwudziestych i trzydziestych ubiegłego wieku w Warszawie (Żoliborz) i w innych polskich miastach, spółdzielnie mieszkaniowe. Jednostką projektową były zespoły kilku obiektów (kolonie) zlokalizowanych wokół dziedzińca i wyposażonych w urządzenia ogólne (m.in. biblioteka, świetlica, przedszkole). Na dziedzińcu w każdej kolonii znajdował się otoczony zielenią plac zabaw.

Dla pokoleń lat czterdziestych, pięćdziesiątych, sześćdziesiątych XX wieku zabawy odbywały się głównie w przestrzeni publicznej, na ulicy, rynku, klatce schodowej, szkolnym boisku czy w zaniedbanym podwórku. Uliczna gra sportowa (np. palant) kształtowała więzi społeczne młodzieży całej ulicy i dzielnicy. Jednak była niemożliwa do przeprowadzenia na boisku szkolnym czy na niewielkim powierzchniowo placu zabaw wykorzystywanym przez dzieci innych grup wiekowych. Adopcja istniejącej przestrzeni miejskiej do potrzeb zabaw była wymuszona sytuacją braku innych możliwości. Rola placu zabaw była różna w zależności od jego lokalizacji. W ścisłej zabudowie miejskiej plac umożliwiał rzeczywiste korzystanie z prostych urządzeń zabawowych (huśtawki, piaskownica). W zabudowie podmiejskiej, gdzie zróżnicowane otoczenie gwarantowało różnorodność zabawy na rozległej urozmaiconej przestrzeni, plac zabaw był, zwłaszcza dla dzieci starszych i młodzieży, miejscem spotkań, rozmów i integracji. Zabawy toczyły się w miejscach interesujących, a nie nudnych, praktycznie bez jakiegokolwiek ingerencji ze strony dorosłych.

Istnienie przestrzeni publicznej i placów zabaw zostało zachowane i rozwinięte w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku na osiedlach budowanych z tzw. wielkiej płyty. Choć na ogół prymitywnie wyposażone w porównaniu z niektórymi współczesnymi, dostarczały jednak określonych możliwości rekreacyjnych dla dzieci w różnym wieku w kształtującym się społeczeństwie osiedlowym. Miały określone normatywy, podstawy planistyczne i ich realizacja przez spółdzielnie mieszkaniowe wynikała także z określonych podstaw finansowych (np. z odpisów książeczek mieszkaniowych). Od lat dziewięćdziesiątych XX wieku osiedlowe obszary zieleni zaczęto jednak często traktować jako rezerwy terenu, mające pełnić inne funkcje (np. obiektów handlowych, parkingów, garaży, zagęszczenia budownictwa).

Obecnie zarządy wielu miast podejmują uchwały w sprawie wprowadzenia procedury planowania i realizacji zadań w zakresie tworzenia, modernizacji i utrzymania ogródków jordanowskich (osiedlowych placów zabaw) oraz zieleńców i skwerów z małą architekturą, w ramach uprawnień decyzyjnych dzielnic. Istnieje także możliwość prawna, organizacyjna i finansowa doposażenia obiektów zabawowo-rekreacyjnych na terenie szkół i przedszkoli, w wypadku gdy istnieje zapewnienie, że obiekty te są ogólnie dostępne. Realizacja tych zadań podlega kontroli dzielnic.

W Szczecinie poprawa estetyki miasta i komfortu życia mieszkańców odbywa się m.in. w ramach programu „Zielone podwórka Szczecina”, mającego na celu rewitalizację zdegradowanych obszarów zabudowy śródmiejskiej w ramach Lokalnego Planu Rewitalizacji, przyjętego Uchwałą Rady Miasta Szczecina w 2005 roku. Program ten

umożliwia także zwracanie wspólnotom mieszkaniowym części kosztów poniesionych na zagospodarowanie swoich podwórek. W ramach partnerstwa z mieszkańcami jest realizowana współpraca z konkretnymi Radami Osiedli. Przykładem może być Rada Osiedla Śródmieście-Zachód w Szczecinie, wnioskodawca programu „Zielony Kwartał”, w skład którego wchodził projekt „Mieszkańcy bliźsi sobie – integracja z miejscem zamieszkania”. Partnerskie traktowanie mieszkańców stanowi najważniejszą cechę i jednocześnie gwarancję powodzenia całego projektu.

Jeszcze innym przykładem jest projekt miasta Świnoujście „Zdrowi wyspiarze – wdrażanie programu profilaktyki zdrowotnej poprzez stworzenie stref rekreacji dziecięcej w Świnoujściu”. W ramach tego projektu na terenie szkół zostaną zlokalizowane małe boiska ze sztuczną nawierzchnią, sprzęty rekreacyjne oraz tzw. ogródki jordanowskie dla dzieci młodszych.

W Poznaniu nowe miejsca rekreacyjne dla dzieci powstają na zlecenie i ze środków finansowych Zarządu Zieleni Miejskiej przy współudziale – także finansowym – rad osiedli (np. na Starym Mieście, na Wildzie).

Rozwój ogrodów jordanowskich jako obiektów rekreacyjno-wychowawczych

Prawie 110 lat temu Henryk Jordan (1842-1907) stworzył pierwszy ogród dziecięcy i zainicjował ideę tworzenia dla dzieci właściwych, bezpiecznych warunków do zabawy, sportu i czynnej rekreacji w warunkach miejskich. Głównym celem było tworzenie warunków do swobodnej zabawy w miejscu inspirującym i umożliwiającym dzieciom samodzielne rozwiązywanie trudności w trakcie zabawy.

Największym i najbardziej zapisanym w historii dziełem Jordana było założenie w 1899 roku na krakowskich Błoniach, na terenach po wystawie przemysłowej, pierwszego w Europie publicznego ogrodu zabaw i gier ruchowych dla dzieci do lat 15, który później nazwano „Parkiem Miejskim dra Henryka Jordana”. Był to pierwszy w Polsce i jeden z pierwszych w Europie publiczny ogród gier i zabaw ruchowych dla dzieci i młodzieży szkolnej oraz rzemieślniczej ze stałym kierownictwem pedagogicznym i stałym nadzorem lekarskim. W ogrodzie tym, wzorowanym na rozwiązaniach istniejących już wcześniej w Stanach Zjednoczonych, znajdowały się rozmaite urządzenia sportowe (m.in. basen, boiska o różnym przeznaczeniu, ścieżki zdrowia, strzelnica) oraz sale do zajęć w razie niepogody, prysznic, szatnie, magazyny, a od 1906 roku – warsztaty do prac ręcznych i poletka doświadczalne.

Z dużymi trudnościami ogrody jordanowskie rozwijały się na przełomie XIX i XX wieku na terenach zaboru pruskiego. Poważnym czynnikiem ożywienia życia kulturalnego i wychowania narodowego był nowy, w Wielkopolsce, rodzaj organizacji społecznych – stowarzyszenia kobiece. Bodźcem do ich powstania było wydanie przez władze pruskie czasowego zezwolenia na prywatną naukę języka polskiego w lokalach szkolnych poza lekcjami. W tym celu zaczęły powstawać doraźnie działające kółka kobiece, m.in. Towarzystwo Przyjaciół Wzajemnego Pouczania się i Opieki nad Dziećmi „Warta”, założone w 1894 roku. Towarzystwo to, działające przez wiele lat pod kierunkiem działaczki społecznej i oświatowej Anieli Tułodzieckiej (1853-1932), utrzymywało także przytulisko dla dzieci, a kiedy władze pruskie tego zabroniły, zaczęto od 1907

roku tworzyć sale zajęć i ogródki jordanowskie. Ponieważ używano na ich terenie języka polskiego, śpiewano narodowe pieśni i wpajano dzieciom podstawy świadomości narodowej, w 1912 roku administracja pruska całkowicie je rozwiązała.

Dobrze rozwijały się pozaszkolne formy rekreacji dla dzieci i młodzieży na Śląsku w latach międzywojennych ubiegłego wieku. Wypracowana i kompleksowa opieka pozaszkolna roztaczana nad dziećmi i młodzieżą wyraźnie wyróżniała ten region spośród innych w kraju. Działający od 1922 roku w ówczesnym województwie śląskim Wydział Oświecenia Publicznego organizował i prowadził świetlice dla młodzieży. Była to działalność wykorzystująca śląskie tradycje i twórczość regionalną. Starsza młodzież skupiała się w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół”. W 1928 roku Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego przygotował „Wskazówki o zakładaniu i prowadzeniu Ogrodów Jordanowskich”. W warunkach śląskiej zabudowy przemysłowej tylko zapewnienie dzieciom mieszkającym w miastach dostatecznej liczby boisk i ogrodów do zabaw mogło stworzyć im podstawowe warunki do zabaw na wolnym powietrzu. Wydział Oświecenia Publicznego w porozumieniu z Wojewódzkim Komitetem ds. Bezrobocia zaplanował uruchomienie w 16 miejscowościach województwa śląskiego tzw. „Drużyn Jordanowskich”. Nawiązywały one bezpośrednio do zadań i organizacji Parku Jordana. Działając także w okresie wakacji zimowych i letnich miały na celu skupienie młodzieży po lekcjach na grach, zabawach i ćwiczeniach fizycznych. Rozwijające się na Śląsku ogrody służyły nie tylko młodzieży i dzieciom szkolnym, lecz także dzieciom w okresie niemowlęcym i przedszkolnym, co było szczególnie ważne na terenach przemysłowych. Zakładanie ogrodów odbywało się prawie we wszystkich miastach, miasteczkach, a wyposażenie każdego z nich stanowiły: place trawiaste, brodzik, piaskownice, drzewa, krzewy, huśtawki, karuzele, zjeżdżalnie, boiska oraz budynek ze świetlicą i jadalnią. Nad ogrodami sprawowano nadzór administracyjno-techniczny oraz merytoryczny (Sekcje Powiatowych Komitetów Pomocy Dzieciom i Młodzieży); prowadzono szkolenia kadry, kontrole sprawowanej opieki oraz zakładano nowe ogródki na terenach wspólnych ze szkołą, przedszkolem i żłobkiem. Prowadzona była także akcja dożywiania dzieci. W okresie międzywojennym na Śląsku były także tworzone we wszystkich niemal powiatach tzw. wiejskie dziecińce, gromadzące dzieci w wieku 4-7 lat. Strona organizacyjna dziecińców była bardzo zbliżona do ogrodów jordanowskich, a w rozkładzie dnia tych instytucji przeważały zabawy i ćwiczenia ruchowe, zajęcia porządkowe, dydaktyczne i tematyczne na wolnej przestrzeni. Dzięki rozwijającym się ogrodom i drużynom do szkół szybko przeniknęła np. piłka nożna (wprowadzona pierwotnie do zajęć w Parku Jordana). Istniejące przy ogrodach warsztaty pracy ręcznej (np. stolarskie) dały również początek warsztatom prowadzonym przez uczniów w szkołach.

W Warszawie w latach 1899-1904 ogrody jordanowskie z wydzielonymi placami gier i zabaw powstawały z inicjatywy Wydziału Wychowania przy Warszawskim Towarzystwie Higienicznym. Były nazywane „Ogrodami Raua”, ponieważ powstawały dzięki funduszom pochodzącym z zapisu przemysłowca Wilhelma Ellisa Raua (1825-1899). Przy ogrodach funkcjonowała specjalna Komisja Gier i Zabaw dla Młodzieży, w której skład wchodził pedagogowie oraz lekarze higieniści. Realizowano program rekreacyjno-wychowawczy, szczegółowo opracowany pod względem metodycznym, uzupełniany o wycieczki, zawody i popisy międzynarodowe oraz inne formy zajęć, zwłaszcza śpiew i grę na instrumentach. W 1928 roku powstało Towarzystwo Ogrodów

Jordanowskich, które propagowało i wspierało zakładanie tego typu obiektów rekreacyjno-sportowych dla dzieci.

W latach powojennych XX wieku zaprzestano zakładania kosztownych ogrodów jordanowskich, ograniczając powierzchnię kilkuhektarowych ogrodów dla dzieci do znanych współcześnie placów zabaw.

Place zabaw jako obiekty małej architektury

Miejsca zabaw dla dzieci są obecnie różnie nazywane, w zależności od wielkości i przeznaczenia obiektu:

- ogródki dziecięce – małe placówki przy osiedlach mieszkaniowych, ogrodach miejskich, parkach ogólnodostępnych,
- place zabaw – większe obiekty zaliczane do małej architektury ogrodowej, wyposażone w zróżnicowane urządzenia rekreacyjne,
- ogrody jordanowskie – obiekty powyżej 1-2 ha, lokalizowane często przy placówkach oświatowych, wyposażone w boiska, urządzenia sportowe i rekreacyjne do zabaw grupowych, zaplanowanych i zorganizowanych,
- parki sportowe – boiska sportowe, korty tenisowe i inne dla młodzieży starszej.

Wyposażeniem placów zabaw może być wszelkiego rodzaju sprzęt, konstrukcje i elementy służące rekreacji i zabawom ruchowym, przeznaczone do indywidualnego i wspólnego użytkowania przez dzieci. Może to być sprzęt i konstrukcje do zabawy zbudowane na podstawie regulacji, zawartych w normie PN-EN 1176 „Wyposażenie placów zabaw”, zabawki wytworzone w oparciu o regulacje zawarte w normie PN-EN 71 „Bezpieczeństwo zabawek” oraz sprzęt, konstrukcje i inne elementy zaprojektowane indywidualnie.

Najczęściej plac zabaw, stanowiący teren o powierzchni co najmniej 200 m², składa się z zamontowanych przynajmniej czterech rodzajów urządzeń do zabaw (np. piaskownica, huśtawki, zjeżdżalnia, równoważnia, drążki, karuzela), niekiedy także pojedynczych urządzeń sportowych (np. słupki do siatkówki, bramka, kosze do siatkówki) oraz innych bardziej lub mniej skomplikowanych zestawów wielofunkcyjnych. Wokół placu są rozmieszczone ławki dla opiekunów bawiących się dzieci. Urządzenia placów zabaw są, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (USTAWA... 2006), obiektami budowlanymi stanowiącymi element małej architektury. W Polsce nie ma obowiązku prawnego wymuszającego na producentach certyfikację wyposażenia placów zabaw zgodnie z normami. Jedynie szkoły i placówki podlegające Ministerstwu Edukacji i Nauki mają obowiązek nabywać produkty posiadające certyfikat, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (ROZPORZĄDZENIE... 2003). W innych przypadkach to tylko bezpośredni odbiorcy decydują, czy chcą mieć plac zabaw, którego zgodność z normami jest potwierdzona przez zewnętrzną instytucję. Jeżeli nie, to biorą na siebie całkowitą odpowiedzialność za bezpieczeństwo bawiących się na placu dzieci. Jeżeli jednak producent deklaruje zgodność swojego wyrobu z obowiązującymi normami, to on ponosi za niego odpowiedzialność. Ustawa z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie

produktów (USTAWA... 2003) daje prawo Inspekcji Handlowej do sprawdzania urządzeń zabawowych z punktu widzenia zgodności z nieobowiązkowymi normami. Nie ma jednak obowiązku prawnego wymuszającego na producentach certyfikację wyposażenia na zgodność z normami.

Zapewnienie bezpieczeństwa użytkowników placów zabaw to najwyższy priorytet dla ich właścicieli i zarządców terenów z placami. To oni ponoszą bowiem odpowiedzialność cywilną i karną za bezpieczeństwo użytkownika placów zabaw, a w tym za stan techniczny ich wyposażenia. Powinni więc dokonywać napraw i kontroli, w takich okresach i w taki sposób (poprzez sprawdzenie prawidłowego stanu technicznego i funkcjonowania), aby zapobiegać powstawaniu wypadków. Najczęstsze nieprawidłowości występujące na placach zabaw to braki: ogrodzenia, regulaminu, oznaczenia urządzeń, regularnych przeglądów, konserwacji, kotwienia urządzeń oraz odpowiednich zabezpieczeń w karuzelach, a także zaśmiecenie, niezachowanie stref minimalnych wokół urządzeń zabawowych, niewłaściwa nawierzchnia, korozja, wadliwe zabezpieczenie drewna, błędy w fundamentowaniu, niebezpieczeństwo zakleszczeń dzieci (stosowanie w urządzeniach i ogrodzeniach otworów o zakazanych wymiarach), twarde siedziska huśtawek, ostre krawędzie i brak elementów hamujących ruch.

Brak właściwego nadzoru nad placami zabaw jest najczęstszą przyczyną wypadków na tego typu obiektach. W trosce o bezpieczeństwo na placach zabaw jest realizowany ogólnopolski program „Bezpieczne place zabaw”, organizowany przez Centrum Kontroli Placów Zabaw. Program ten ma na celu poprawę bezpieczeństwa na ogólnodostępnych placach zabaw oraz promocję instytucji, które dbają o bezpieczeństwo w zarządzanych przez siebie obiektach. Certyfikację placów zabaw przeprowadza także Instytut Sportu. Jest ona szczególnie istotna w stosunku do tych wyrobów, które mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia, a nawet życia. Dotyczy producentów, dostawców, sprzedawców, Polskich Związków Sportowych, szkół, przedszkoli oraz innych użytkowników sprzętu sportowego i rekreacyjnego.

Plac zabaw (ogród jordanowski, ogródek dziecięcy, park sportowy), jako samoistny obiekt budowlany zlokalizowany w miejscu publicznym, podlega wymogom przepisów art. 5 ust. 2 Prawa budowlanego (USTAWA... 2006). Kontrola służb nadzoru budowlanego jest zatem prowadzona tak, jak w stosunku do każdego obiektu budowlanego zgodnie z art. 62 Prawa budowlanego z wyłączeniem obowiązku prowadzenia książki obiektu budowlanego (USTAWA... 2006). Kontroli będzie podlegać stan techniczny tych obiektów oraz wykonywanie obowiązków na podstawie dokumentacji, prowadzonej według wewnętrznych ustaleń właściciela czy zarządcy. Kontrola obiektów małej architektury (piaskownice, huśtawki, zjeżdźalnie) jako elementów zagospodarowania mieszkaniowych terenów zabudowanych przez służby nadzoru budowlanego, będzie prowadzona w ramach kontroli wykonywania obowiązków, wynikających z art. 62 Prawa budowlanego poddawania okresowym kontrolom obiektów budowlanych i dotyczyć będzie stanu technicznego tych obiektów, łącznie z kontrolą prowadzenia książki obiektu budowlanego dla obiektu głównego, np. budynku mieszkalnego (USTAWA... 2006). Nie będzie tym rygorom podlegało natomiast ustawienie sprzętu, konstrukcji, elementów przeznaczonych do rekreacji czy sprzętu sportowego, niezależnie od położenia, lub też jego wybudowanie na terenach prywatnych, gdzie tego typu obiekty małej architektury nie wymagają uzyskiwania pozwolenia na budowę i dokonywania zgłoszenia.

Podsumowanie

Dzisiejsze tereny zabaw dla dzieci, chociaż często nazywane ogrodami jordanowskimi, także pod względem kompozycji przestrzennej niewiele mają wspólnego z dawną formą Parku Jordana. Pozostało już bardzo niewiele ogrodów zachowujących ten pierwotny charakter (m.in. Warszawa, Poznań, Kraków). Obecnie jest poszukiwana przez samorządy nowa formuła działalności, zgodna z aktualnymi potrzebami (np. UCHWAŁA... 2000). Ogrody jordanowskie nie mogą być jedynie placami zabaw, ale powinny przekształcać się w instytucje wychowawcze, mogące przeciwdziałać współczesnym zagrożeniom i odpowiadać na aktualne potrzeby społeczne. Decyzje związane ze zmianami administracyjnymi, pozwalającymi na powiększanie kompetencji ogrodów jordanowskich w kierunku rozwiązywania współczesnych potrzeb wychowawczych, są podejmowane w wielu miastach m.in. przez samorządy dzielnicowe. Obok tradycyjnych urzędzeń zabawowych na placach zabaw pojawia się obecnie także wiele nowych rozwiązań technicznych (SMOLA i GREINERT 2006, KIDAWSKA 2007, KUBUS 2007, STYSZYŃSKA 2007), umożliwiających realizację aktualnych potrzeb rekreacyjnych dzieci w różnym wieku (CZAŁCZYŃSKA-PODOLSKA 2007). Najbardziej innowacyjną grupę urzędzeń zabawowych stanowią mini ścianki wspinaczkowe (budowle imitujące sztuczne skały, „łańcuchy górskie”, profesjonalne ściany wspinaczkowe) i linaria (przeplotnie w formie figur zamkniętych, ścianki gimnastyczne, konstrukcje typu wiązki „patyków”, siatki do wchodzenia, tunele linowe, siatki przestrzenne np. wielościanny, piramidy, wiszące mostki, ruchome płaszczyzny). Szczególnie ważną rolę pełnią tereny zabawowe, których przestrzeń może być przez dzieci kształtowana (tzw. robinsonady).

Literatura

- CZAŁCZYŃSKA-PODOLSKA M., 2007. Ogrody zabaw i rekreacji jako miejsca realizacji potrzeb rekreacyjnych różnych grup wiekowych. W: *Materiały I i II Konferencji „Zieleń Miast i Wsi, współczesna i zabytkowa”*. Red. I. Wojewoda, M.E. Drozdek. Kalsk, 17.10.2006 i 18-19.10.2007. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Sulechów: 83-91.
- GASIDŁO K., 2007. Zielone dziedzictwo przemysłu. *Czas. Techn.* 14, 104, Architekt. 7-A: 35-42.
- KIDAWSKA G., 2007. Inwestycje w przestrzeń. *Ziel. Miejs.* 7, 9: 48-50.
- KUBUS M., 2007. Rustykalny ogród zabaw dziecięcych – kontakt z naturą przez zabawę. W: *Materiały I i II Konferencji „Zieleń Miast i Wsi, współczesna i zabytkowa”*. Red. I. Wojewoda, M.E. Drozdek. Kalsk, 17.10.2006 i 18-19.10.2007. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Sulechów: 143-151.
- ROZPORZĄDZENIE Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach. *Dz. U.* z 2003 r. Nr 6, poz. 69.
- SMOLA M., GREINERT A., 2006. Osiedlowe place zabaw dla dzieci – wyzwanie dla planistów, specjalistów kształtowania terenów zieleni i administratorów miast. *Pr. Inst. Zarządz. Inż. Roln. Państw. Wyższ. Szk. Zawod. Sulechów. Kształow. Teren. Ziel.* 1: 97-108.
- STYSZYŃSKA M., 2007. Projektowanie terenów rekreacyjnych dla dzieci i dorosłych na przykładzie skweru przy ul. Za Groblą w Poznaniu. W: *Materiały I i II Konferencji „Zieleń Miast i Wsi, współczesna i zabytkowa”*. Red. I. Wojewoda, M.E. Drozdek. Kalsk, 17.10.2006 i 18-19.10.2007. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa, Sulechów: 159-169.

Kasprzak K., Raszka B., 2008. Miejskie place zabaw – ujęcie historyczne. *Nauka Przyr. Technol.* 2, 4, #48.

UCHWAŁA Nr 370/2000 Zarządu Miasta Krakowa z dnia 10 kwietnia 2000 r. w sprawie wprowadzenia Procedury planowania i realizacji zadań w zakresie tworzenia, modernizacji i utrzymania ogródków jordanowskich (osiedlowych placów zabaw) oraz zieleńców i skwerów wraz z małą architekturą. 2000.

USTAWA z dnia 12 grudnia 2003 r. o ogólnym bezpieczeństwie produktów. Dz. U. Nr 229, poz. 2275, z późniejszymi zmianami.

USTAWA z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane. Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, tekst jednolity, z późniejszymi zmianami.

TOWN PLAYGROUNDS – HISTORICAL PRESENTATION

Summary. The existence of public space and playgrounds was saved in 1970s and 1980s at housing estates made of big blocks. Although they were usually primitively equipped in comparison with the contemporary ones, they gave recreational opportunities for children at different ages who grew up in a housing estate community. Those playgrounds had specified norms and planning bases. Their realization by housing estates was the result of financial bases. Since 1990s green areas of the estates have been treated as areas for different purposes (shops, car parks, garages, concentration of building engineering). The current lack of public space is the result of this situation but in different ownership conditions. The pressure of developers on using the space only for financial purposes results in concentration of building engineering and treating the public function as useless.

Key words: town, recreation, playgrounds

Adres do korespondencji – Corresponding address:

Krzysztof Kasprzak, Katedra Geografii Turyzmu, Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego, ul. Rybaki 19, 61-884 Poznań, Poland, e-mail: kasprzakjk@poczta.onet.pl

Zaakceptowano do druku – Accepted for print:

7.10.2008

Do cytowania – For citation:

Kasprzak K., Raszka B., 2008. Miejskie place zabaw – ujęcie historyczne. Nauka Przyr. Technol. 2, 4, #48.